

Asia: VN/10074/2024

Työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksen mallin valmistelu

Lausunnonantajan lausunto

1. Henkilöpiiriä koskeva ehdotus, eli keitä yhdistelmävakuutus koskisi?

Selvityksessä ehdotetaan, että työttömyysturvan yhdistelmävakuutus mahdollistaisi palkkatyön, yritystoiminnan työtulon ja työskentelyapurahan yhdistämisen työttömyysvakuutuksessa. Ehdotettu malli mahdollistaisi myös omaishoitajana tai perhehoitajana työllistymisen yhdistämisen palkkatyön tai yritystoiminnan tulon vakuuttamiseen.

Yritystoiminnan työtulolla tarkoitetaan myös ansaintatarkoituksessa harjoitetusta itsenäisestä luovasta tai kulttuurialan työskentelystä tai tieteellisestä työskentelystä saatavaa tuloa. Yhdistelmävakuutus koskisi toisin sanoen myös taiteilijoita.

Yhdistelmävakuutus koskisi henkilöitä, joilla ei nyt kerry työssäoloehto palkkatyön tai yritystoiminnan vähäisyyden takia. Tähän ryhmään kuuluvien osalta yhdistelmävakuutus mahdollistaisi perus- tai ansiopäivärahan saamisen työmarkkinatuen sijasta.

Yhdistelmävakuutus koskisi myös henkilöitä, joilla joko palkansaajan tai yrittäjän työssäoloehto kertyy jo nyt. Jälkimmäisen ryhmän osalta yhdistelmävakuutus merkitsisi sitä, että vakuutettava tulo ja sen myötä ansiopäiväraha voisi olla nykyistä suurempi.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksen kattamasta henkilöpiiristä? Onko henkilöpiiri mielestänne määritelty oikein? Puuttuuko henkilöpiiristä mielestänne jokin ryhmä?

Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY) pitää yhdistelmävakuutuksen henkilöpiirin laajaa määrittelyä perusteltuna ja oikeansuuntaisena. On tärkeää, että yhdistelmävakuutus huomioi yhä yleisemmät tilanteet, joissa työ jakautuu useisiin rooleihin: palkkatyöhön, yrittäjyyteen, freelance- tai alustatyöhön sekä apurahoihin.

Erityisesti ne henkilöt, joiden työpanos ei yksin täytä kumpaakaan nykyistä työssäoloehto, tarvitsevat uudenlaista turvaa. Laaja henkilöpiiri mahdollistaa tämän ja vastaa työelämän todellisiin muutoksiin. Kuitenkin esitämme seuraavat tarkentavat huomiot ja kehitystarpeet:

1. YEL-työtulo ei ole toimiva peruste ansiosidonnaiselle turvalle.

Vaikka henkilöpiiri on laaja, todellinen este turvan saavutettavuudelle on YEL-työtulon käyttö yrittäjätulon määrittelyssä – matalammasta vapaaehtoisesta porrastusmahdollisuudesta huolimatta. YEL-työtulo ei ole sama kuin yrittäjän todelliset ansiotulot, ja YEL-työtulo voi poiketa huomattavasti yrittäjän todellisesta tulotasosta sekä ylös- että alaspäin. Tämä aiheuttaa epäoikeudenmukaisuutta ja hallinnollista epäselvyyttä.

MYRY katsoo, että yrittäjien tulot on tulevaisuudessa määriteltävä samalla tavalla kuin palkansaajien, eli euroistettuna, suoraan verotettavista ansiotuloista. Viittaamme tässä myös parhaillaan käynnissä olevaan YEL-selvitystyöhön, jossa YEL-työtulon käsite on pohdittavana.

2. Rajanvedot työn muotojen välillä hämärtyvät jatkuvasti.

Muistiossa mainittu näennäisyrittäjäyys on vain yksi ilmentymä laajemmasta ilmiöstä: palkkatyön ja yrittäjäyden välinen raja on monessa tilanteessa katoamassa. Käytännön työelämässä ei ole harvinaista, että yhdellä henkilöllä on yhtä aikaa useita eri rooleja, jopa yhtä aikaa, ja niiden statukset saattavat vaihdella kuukaudenkin sisällä.

Nykytilanteessa edes ammattilaiset eivät aina kykene tekemään yksiselitteisiä ja riidattomia ratkaisuja työsuhteen tai yrittäjästatuksen arvioinnissa. Miten voisi siis odottaa, että tavallinen työntekijä tai yrittäjämäisesti toimiva henkilö kykenee aina itse arvioimaan, mitä sääntöä hänen kohdallaan sovelletaan ja kuinka ja missä työ tulisi vakuuttaa?

MYRY korostaa, että universaali euroistettu malli, jossa kaikki työstä saadut ansiotulot kerryttävät työssäoloa ja määrittelevät turvan tason, on ainoa ymmärrettävä ja oikeudenmukainen ratkaisu pidemmällä tähtäimellä.

3. Alustatyö, kevytyrittäjäyys ja laskutuspalvelujen käyttäjät on varmistettava mukaan.

Henkilöpiiriin tulee selkeästi kattaa myös alustatyötä tekevät, laskutuspalvelujen kautta toimivat kevytyrittäjät, ja muut itsensä työllistäjät, joiden muodollinen asema voi poiketa palkansaajasta tai perinteisestä yrittäjästä. Näiden ryhmien oikeus turvaan ei saa jäädä tulkinnanvaraiseksi.

MYRY kannattaa laajaa henkilöpiiriä yhdistelmävakuutuksessa, mutta korostaa, että järjestelmä ei saisi nojata epäselviin tai keinotekoisiiin tulkintarajoihin. Nyt ehdotettu malli on selkeä askel eteenpäin, mutta aidosti euroistettu, ansiotuloihin perustuva järjestelmä olisi ainoa tapa turvata selkeä, yhdenvertainen ja ymmärrettävä työttömyysturva kaikille työnteon muodoille.

2. Yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdot koskeva ehdotus

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdot kerryttäisi jokainen sellainen kalenterikuukausi, jonka aikana yhteenlaskettu, huomioitava tulo olisi 930 euroa tai enemmän. Työssäoloehto täyttyisi, kun 28 kuukauden tarkastelujaksolla on koossa 12 työssäoloehdot kerryttävää kuukautta. Tarkastelujaksoa voitaisiin pidentää esimerkiksi päätoimisen opiskelun, työkyvyttömyyden ja perhevapaan perusteella, kuitenkin enintään seitsemällä vuodella.

Selvityksessä ehdotettu työssäoloehto vastaisi pääosin palkansaajan työssäoloehdot. Tuloraja on 930 euroa kuukaudessa siksi, että tätä matalampi yhteenlaskettu tulo ei vielä mahdollista ansiopäivärahan ansio-osan syntymistä, jolloin etuus jäisi joka tapauksessa työmarkkinatuen suuruiseksi.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdosta?

MYRY kannattaa ehdotusta, jossa yhdistelmävakuutuksen työssäoloehto yhdenmukaistetaan palkansaajien työssäoloehdon kanssa: 930 euron kuukausittainen tuloraja ja 12 kuukauden kesto 28 kuukauden tarkastelujaksolla on selkeä ja ymmärrettävä ratkaisu.

Tämä malli edustaa oikeudenmukaista ja loogista ajattelua, ja se tunnistaa työnteon todellisen luonteen sen sijaan, että työn tekemisen muoto ratkaisee oikeuden työttömyysturvaan. Se on merkittävä parannus nykytilanteeseen, jossa yrittäjän ja palkansaajan työssäoluehdot ovat paitsi erilaiset, myös usein vaikeasti täytettävät erityisesti pienituloisille ja monimuotoisesti työskenteleville. Yrittäjillä ei ole sen parempaa mahdollisuutta ennakoida työttömyyttään kuin palkansaajillakaan – ja erityisesti monilla luovilla aloilla ennakoitavuus on itse asiassa huonompi.

MYRY kannattaa vahvasti myös selvityksissä esille nostettua ehdotusta, että työssäoloehdotta voisi kerryttää osittain, kuten palkansaajilla nykyään (esim. kaksi 465 euron kuukautta = yksi työssäoloehtokuukausi). Tämä mahdollistaisi työssäoloehdon täyttämisen myös niille, joiden tulot vaihtelevat kausittain, kuten monille yksinyrittäjille, taiteilijoille ja freelancer-työntekijöille.

3. Mitkä tulot kerryttäisivät vaadittua 930 euron kuukausikohtaista vähimmäistuloa?

Selvityksessä ehdotetaan, että työssäoloehdot tutkittaessa tulo huomioitaisiin seuraavasti:

- Palkkatulona huomioitaisiin samat tuloerät kuin palkansaajan työssäoloehdossa. Palkka otetaan huomioon bruttomääräisenä. Pääsääntöisesti tulo huomioitaisiin maksuajankohdan mukaan.
- Yritystoiminnan tulona huomioitaisiin
 - YEL, MYEL tai yrityksen osaomistajan kohdalla TyEL-vakuutuksen mukainen työtulo. Jos em. eläkevakuutuksen mukainen tulo kuitenkin ylittää 15 128 euroa vuodessa (vuonna 2025), tuloksi voitaisiin vakuuttaa henkilön valitsema tulo, kuitenkin vähintään mainittu 15 128 euroa vuodessa, tai

- jos henkilöllä ei ole YEL-, MYEL- tai TyEL-vakuutusta, tulona huomioitaisiin henkilön työttömyyskassassa vakuuttama tulo, joka vastaisi YEL-vakuutuksen mukaista työpanoksen arvoa. Vakuutettava tulo on vähintään 1 200 euroa vuodessa. Vakuutettavan tulon yläraja olisi pakollisen YEL-vakuutuksen alaraja vähennettynä 1 200 eurolla. Yläraja muuttuu vuosittain pakollisen YEL-vakuutuksen tuloajan perusteella. Vuonna 2025 yläraja olisi enintään 8 008 euroa vuodessa.
 - jos työkorvaus sisältyy vahvistettuun YEL-työtuloon, tuloa ei olisi mahdollista erikseen vakuuttaa. Jos vahvistettua YEL-työtuloa ei ole, työkorvaus vakuutettaisiin YEL-vakuutuksen mukaisen työpanoksen arvon perusteella, ei kuitenkaan korkeammalla tulolla kuin pakollinen YEL vähennettynä 1 200 eurolla.
- Omais- ja perhehoidon palkkio huomioitaisiin hoitopalkkion euromäärän mukaisena tulona.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksessa huomioitavista tuloista? Ohjeita YEL-vakuutuksen mukaisesta työtulosta löytyy täältä <https://www.tyoelake.fi/yrittajan-elaketurva/mika-on-yel-tyotulo/>. Sivuilla olevalla laskurilla voi myös tehdä arvion YEL-vakuutuksen mukaisesta työtulosta.

MYRY kannattaa ehdotusta peruseriaatteiltaan. On ehdottomasti oikea ajatus, että yhdistelmävakuutuksessa huomioitaisiin tulot laajasti, riippumatta siitä, onko tulo saatu palkkatyöstä, yritystoiminnasta, työkorvauksena vai apurahana.

On kuitenkin huomautettava, että ehdotettu malli, jossa palkkatulo otetaan huomioon bruttona maksuperusteisesti ja yritystulo YEL-työtulon tai MYEL-työtulon tai arvioidun työpanoksen arvon perusteella, ei ole tasapuolinen eikä riittävän selkeä järjestelmä.

1. YEL-työtulon käyttö yrittäjien tulojen määrittelyssä on epäoikeudenmukaista.

YEL-työtulo ei perustu yrittäjän todellisiin ansiotuloihin vaan eläkeyhtiön arvioon ja työpanoksen käsitteeseen. Jo nykytilanteessa yrittäjät kokevat YEL-työtulon määrittelyn epäselväksi, keinotekoiseksi ja epäreiluksi.

Kun yhdistelmävakuutuksessa rinnastetaan palkkatulo suoraan maksettuun bruttotuloon, mutta yritystulo määritetään arvioidun työpanoksen arvona, syntyy epäsymmetria, joka asettaa yrittäjät eriarvoiseen asemaan, ja tämä ei ole sosiaaliturvassa perusteltua.

2. Itse ilmoitettavan työpanoksen arvo alle YEL-ajan aiheuttaa lisää tulkintaongelmia.

On ehdottomasti hyvä, että myös alle YEL-ajan jäävä yritystoiminta voidaan huomioida tulona, mutta muistiossa kuvattu järjestelmä, jossa henkilö voisi itse ilmoittaa vakuutettavan työpanoksen arvon työttömyyskassalle, tekee järjestelmästä potentiaalisesti entistä vaikeammin ymmärrettävän ja ennakoitavan.

Miksi alle vakuuttamisrajan olevat voivat ilmoittaa vapaammin, mutta rajan ylittävälle tulee kiinteät säännöt? Tämä heikentää luottamusta järjestelmän oikeudenmukaisuuteen ja voi luoda myös kannustinloukun.

Lisäksi on otettava huomioon, että YEL-työtulon arviointi on jo nykyisellään yrittäjille hyvin vaikeaa, ja moni pienituloinen yrittäjä tai hajanaisessa työelämässä eri työn tekemisen muotoja yhdistävä ei ole osannut ottaa itselleen YEL-vakuutusta. ETK saattaa kuitenkin pakkovakuuttaa yrittäjän takautuvasti, jolloin tilanne entisestään mutkistuu. Ja lisäksi ETK voi myös YEL-työtulon tulkintaohjeiden mukaan ottaa joissakin vakuuttamisvelvollisuutta koskevista arvioinneista myös yrittäjän palkkatulot, elinkeinonharjoittajan yrityksen tulon tai laskutuspalvelua käyttävän ns. kevytyrittäjän palkka/palkkiotulot huomioon. Koko arviointiprosessia siis leimaa sekavuus ja keskenään jopa ristiriitaiset määrittelyt.

3. Todellinen euroistaminen olisi ainoa selkeä ja yhdenvertainen ratkaisu.

MYRY katsoo, että ainoa tapa varmistaa ymmärrettävyys ja oikeudenmukaisuus olisi siirtyä täysin euroistettuun malliin, jossa kaikki työstä saadut ansiotulot kerryttävät työssäoloa ja vaikuttavat työttömyysturvan määrään riippumatta työn tekemisen muodosta.

Jos ja kun yhdistelmävakuutus astuu kuitenkin voimaan paljon ennen kuin mahdollinen YEL-uudistus etenee, MYRY kannattaa muistiossa ehdotettua ja kuvatun mukaista mallia parannuksena nykytilanteeseen ja askelena oikeaan suuntaan. Jos kuitenkin YEL-selvitystyö ja uudistus etenee vielä tällä hallituskaudella, MYRYn mielestä olisi huomattavasti tarkoituksenmukaisempaa ja hallinnollisesti kestävämpää odottaa ensin YEL-uudistuksen etenemistä, ennen kuin yhdistelmävakuutuksen malli astuu voimaan. Muussa tapauksessa vain lisätään jälleen hallinnollista työtä, ja luodaan mahdollisesti aivan turhaan väliaikainen malli, joka on edelleen monimutkainen, epätasapuolinen ja raskas. MYRY peräänkuuluttaa ministeriön sisäistä yhteistyötä tässä asiassa ja jatkovalmistelussa.

4. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan määrä ja jäsenmaksu

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutukseen perustuva ansiopäiväraha laskettaisiin kuten palkansaajan tai yrittäjän ansiopäiväraha. Päiväraha perustuisi toisin sanoen samoihin tuloihin, joiden perusteella työssäoloehdossa huomioitavat kuukaudet on kerrytetty.

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutukseen perustuvaa ansiopäivärahaa maksettaisiin henkilölle, joka on vakuuttanut itsensä yhdistelmävakuutusta tarjoavassa työttömyyskassassa, ja joka on yhdistelmävakuutuksensa voimassa ollessa täyttänyt työssäoloehdon. Työttömyyskassan jäsenyyden edellytys on jäsenmaksun maksaminen. Tämä vastaa palkansaajan tai yrittäjän ansiopäivärahan saamisen edellytyksiä.

Selvityksessä ehdotetaan, että yritystoiminnan tuloon perustuva osa yhdistelmävakuutuksen kustannuksista rahoitettaisiin kokonaisuudessaan työttömyyskassan jäsenmaksulla. Tämä vastaa yrittäjän

ansiopäivärahan rahoitusta.

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvasta ansiopäivärahasta ja sen rahoituksesta? Arvioita ansiopäivärahan suuruudesta erilaisilla tulotasoilla voi tehdä Työttömyyskassojen Yhteisjärjestön laskurilla: [Linkki laskuriin](#).

Mikro- ja yksinyrittäjät ry pitää perusteltuna, että ansiopäiväraha määräytyisi niiden samojen tulojen perusteella, joilla työssäoloehto on täyttynyt. Tämä on selkeä ja ymmärrettävä logiikka, joka tukee oikeudenmukaista kohtelua työn muodosta riippumatta.

On myös perusteltua, että työnantajat ja palkansaajat eivät joudu kantamaan kustannusriskiä yrittäjäjäsenten työttömyydestä. Toisaalta se, että yrittäjien osuus on mallissa tarkoitus kattaa kokonaisuudessaan kassan jäsenmaksuilla, tekee varmasti vakuutuksesta kalliin ja sitä kautta vähentää kiinnostusta yhdistelmävakuutuksen ottamiseen, ja syö koko tarkoituksensa.

1. Yrittäjien kustannusten kattaminen pelkästään jäsenmaksuilla ei ole kestävä ratkaisu.

Selvityksen ehdotus, jonka mukaan yritystuloihin perustuva ansio-osa rahoitettaisiin kokonaan työttömyyskassan jäsenmaksuilla, on nykyjärjestelmästä tuttu, mutta ei enää toimiva mallissa, jossa yrittäjiä toivotaan laajamittaisesti liittymään järjestelmään. Pelkkä jäsenmaksurahoitus johtaa tilanteeseen, jossa kustannusten jakautuminen on aivan epätasapainossa palkansaajiin nähden, joille järjestelmää rahoittaa osin myös Työllisyysrahasto ja työnantaja.

2. MYRYn ratkaisu: yrittäjät maksavat työttömyysvakuutusmaksua kuten palkansaajat.

MYRY ehdottaa, että yrittäjät osallistuvat työttömyysturvan rahoitukseen samalla tavalla kuin palkansaajat – maksamalla työttömyysvakuutusmaksua tuloistaan (esim. 0,79 % vuonna 2025).

Tämä:

- laajentaa rahoituspohjaa
- keventää jäsenmaksuja
- mahdollistaa kustannusneutraalin ja aidosti yhdenmukaisen järjestelmän, joka vie kohti universaalimpaa työttömyysturvaa.

Maksurasite on pieni yrittäjää kohti, mutta ratkaisu todennäköisesti kattaa sekä yrittäjien oman ansioturvan että yhdistelmävakuutuksen laajentamisen kustannukset.

3. Hybridikassoille voidaan hyväksyä korkeampi jäsenmaksu, mutta peruseriaatteen tulee olla oikeudenmukainen. On hyväksyttävää, että hybridikassojen jäsenmaksu on hiukan korkeampi, jos

turva kattaa useita tulolähteitä ja neuvontapalveluakin tarvitaan todennäköisesti enemmän, mutta tätä ei tule käyttää perusteluna sille, että kaikki yrittäjät maksaisivat merkittävästi suurempaa kassanmaksua järjestelmässä, etenkin kun rajanvedot yrittäjyyden ja palkkatyön välillä hämärtyvät jatkuvasti.

Vain jos yrittäjät osallistuvat rahoitukseen myös työttömyysvakuutusmaksun kautta, voidaan jäsenmaksu pitää kohtuullisena ja kannustavana, ja samalla järjestelmä yhdenvertaisena.

MYRY kannattaa ansiopäivärahan määräytymistä työssäoloehdon tulojen perusteella, mutta ei kannata rahoitusmallia, jossa yrittäjät rahoittavat yksin koko turvansa pelkillä jäsenmaksuilla. Kestävä ratkaisu on laajentaa työttömyysvakuutusmaksu kaikkiin ansiotuloihin – myös yrittäjille – ja näin luoda kustannusneutraali, nykypäiväinen ja oikeudenmukainen järjestelmä kaikille, riippumatta siitä, miten euronsa ansaitsee.

5. Kysyntä yhdistelmävakuutukselle

Selvityksessä ei arvioida, miten työttömyyskassat hinnoittelisivat yhdistelmävakuutuksen, eli minkä tasoiseksi jäsenmaksu muodostuisi. Selvityksessä on kuitenkin pyritty arvioimaan yhdistelmävakuutuksen ottajien määrää mallintamalla ns. kustannusneutraali vakuutuspiiri ja sitä ylläpitävä vakuutusmaksutaso aineistojen pohjalta.

Kustannusneutraalilla vakuutusmaksutasolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sen suuruista vakuutusmaksua, että kerätyillä maksuilla katettaisiin odotusarvoisesti vakuutettujen ansiopäivärahojen palkkojen ja yrittäjätulojen mukaan määräytyvät osuudet nykyisten rahoitussääntöjen mukaan. Tämä arvio kustannusneutraalista vakuutusmaksutasosta ei ole arvio siitä, miten työttömyyskassat tosiasiaassa hinnoittelisivat yhdistelmävakuutuksen, minkä vuoksi arvioon yhdistelmävakuutuksen valitsevien henkilöiden määrästä sisältyy epävarmuutta.

Jäsenmaksutason eli yhdistelmävakuutuksen hinnoittelun on arvioitu olevan olennaista yhdistelmävakuutuksen kysynnän arvioinnin kannalta.

Kuinka monen jäsenenne arvioitte olevan kiinnostunut yhdistelmävakuutuksesta? Kuinka herkkä tämä arvio on vakuutuksen hinnan suhteen (esim. jos vakuutuksen hinta olisi 0,7% tai 1,4% vakuutettavasta tulosta)?

Yhdistelmävakuutuksen potentiaali on mielestämme suuri MYRYn jäsenkunnassa, mutta hinta ja järjestelmän ymmärrettävyys ratkaisee kaiken. Emme ole toteuttaneet jäsenkyselyä yhdistelmävakuutuksesta joten emme osaa antaa tarkkaa arviota omasta jäsenkunnastamme, mutta laajaan kokemuspohjaan ja monien muiden järjestöjen aiemmin toteuttamiin kyselyihin perustuen uskomme, että yhdenmukaisemmilla ehdoilla kymmenet tuhannet yrittäjät, yrittäjämäisesti toimivat, palkkatyötä ja yritystoimintaa rinnakkain tekevät sekä epäsäännöllistä ja vaihtelevaa työtä tekevät olisivat kiinnostuneet.

Kysyntää on erityisesti niissä ryhmissä, jotka nyt jäävät joko kokonaan ilman ansioturvaa tai saavat sitä vain osittain:

- Palkansaaajat, jotka tekevät sivutoimista yrittäjätyötä, joille yhdistelmävakuutus mahdollistaisi korkeamman ansiopäivärahan.
- Itsensätyöllistäjät ja freelancerit, joilla ei nykyisin kerry työssäoloa, joille yhdistelmävakuutus toisi mahdollisuuden ansioturvaan.

Kuitenkin on selvää, että kysyntä on erittäin herkkä hinnalle. Jos jäsenmaksu nousisi 1,4 %:iin vakuutettavista tuloista, monikaan ei todennäköisesti olisi kiinnostunut. Kassan jäsenmaksun tulisi olla vain muutamia kymppinä vuodessa, jotta se olisi mielekäs.

0,7 % on kohtuullinen, ja suhteessa nykyiseen työttömyysvakuutusmaksuun, mutta kuinka pysyvä se olisi ja kuinka vakaan rahoituspohjan se toisi?

2. Nykyinen ehdotettu rahoitusmalli on kysyntäriski.

Jos yhdistelmävakuutuksen kustannukset kaadetaan yksinomaan työttömyyskassojen jäsenmaksujen varaan, ilman, että yrittäjät osallistuvat työttömyysvakuutusmaksulla, jäsenmaksuista muodostuu todennäköisesti liian korkeita useimmille potentiaalisille vakuutettaville, eikä kiinnostus ole yhtä suurta, kuin jos kassan maksu olisi yhtä matala kuin palkansaaajakassoilla ja rahoituspohjaa tulisi työttömyysvakuutusmaksusta.

On selkeä riski, että pelkkien kassan jäsenmaksujen varassa järjestelmä ei olisi kustannusneutraali, vakaasti rahoitettu eivätkä jäsenmaksutasot tarpeeksi matalia.

6. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan työvoimapolitiittiset edellytykset

Yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan saaminen edellyttäisi muun muassa sitä, että henkilö on ilmoittautunut työnhakijaksi työvoimaviranomaisessa, ja että hän noudattaa työllistymissuunnitelmaansa. Työllistymissuunnitelmaan sisällytetään esimerkiksi työpaikkojen hakemista koskevia edellytyksiä ja edellytyksiä, jotka liittyvät omien työllistymismahdollisuuksien parantamiseen. Tämä vastaa palkansaaajan ja yrittäjän ansiopäivärahan sekä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saamisen edellytyksiä. Näihin edellytyksiin ei esitetä muutoksia.

Lisäksi työttömyyspäivärahan saaminen edellyttää, että työvoimaviranomainen toteaa, että mahdollinen yritystoiminta on päättynyt tai että työllistyminen yrittäjänä on sivutoimista. Myös tämä vastaa palkansaaajan ja yrittäjän ansiopäivärahan sekä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saamisen edellytyksiä. Näihin edellytyksiin ei selvityksessä esitetä muutoksia tai yhdistelmävakuutettuja koskevia poikkeuksia.

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan työvoimapoliittisista edellytyksistä? Miten esimerkiksi yritystoimintaa koskeva työvoimapoliittinen arviointi tai työmahdollisuuksien hakemista koskeva edellytys vaikuttaa halukkuuteen ottaa yhdistelmävakuutus?

MYRY pitää erittäin ongelmallisena sitä, että yhdistelmävakuutuksen mallia ollaan kehittämässä selkeyttämättä lainkaan nykyisiä työvoimapoliittisia edellytyksiä, jotka määrittävät oikeuden työttömyyspäivärahaan.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että vaikka henkilö täyttäisi työssäoloehdon yhdistelmävakuutuksen kautta, hän saattaa jäädä kokonaan työttömyysturvan ulkopuolelle, jos yritystoimintaa ei katsota sivutoimiseksi tai jos sitä ei ole lakkautettu todistettavasti kokonaan, mikä on etenkin osakeyhtiö-yrittäjille usein hyvin vaikeaa.

Nykyinen työvoimapoliittinen arviointi estää etuuden saamisen monilta potentiaalisilta vakuutettavilta. Nykykäytäntö, jossa pakollisen YEL-vakuutuksen olemassaolo johtaa liki automaattisesti päätoimisen yrittäjyyden tulkintaan, on kohtuuton. Tämä tarkoittaa, että vaikka henkilö ei tosiasiallisesti työskentelisi yrityksessään lainkaan, olisi valmis ottamaan kokoaikatyön vastaan ja olisi tosiasiallisesti 100 %:sesti työmarkkinoiden käytössä, hänen katsotaan kuitenkin olevan työmarkkinoiden ulkopuolella ja näin menettävän oikeuden ansiopäivärahaan.

Samaan aikaan tiedossamme on lukuisia tapauksia, joissa henkilö on tulkittu kokopäiväiseksi yrittäjäksi vaikka hänellä ei olisi edes y-tunnusta, eikä YEL-vakuutusta, ja tapauksia, joissa konkurssimenettelyä läpikäyvän yrittäjän on katsottu työllistyvän edelleen yritystoiminnassaan kokopäiväisesti kuukausitolkulla.

Tällaiset epäselvät ja oikeustajua koettelevat tulkinnat heikentävät koko yhdistelmävakuutusmallin uskottavuutta ja houkuttelevuutta juuri niissä ryhmissä, joille malli on suunnattu: erityisesti itsensätyöllistäjille, kevytyrittäjille ja osa-aikaisesti yrittäjinä toimiville palkansaajille.

Nykyinen TE-hallinnon soveltamiskäytäntö ei salli käytännössä myöskään tilanteita, joissa yritystoiminta voisi muuttua päätoimisesta sivutoimiseksi, vaikka yrityksestä ei enää saada tuloja tai vaikka työmäärä olisi täysin satunnaista. Tällainen jäykkyys on ristiriidassa yhdistelmävakuutuksen tavoitteiden kanssa.

MYRY katsoo, että työvoimapoliittisen arvioinnin on siirryttävä kohti kokonaistuloperusteista tarkastelua:

- Tulot, työmäärä ja tosiasiallinen työllistyminen olisi arvioitava yhdessä, ei pelkästään YEL-statuksen eikä etenkin yrityksen olemassaolon perusteella.
- Satunnaiset toimeksiannot tai keikkatyöt eivät saa estää oikeutta etuuteen.

Työvoimapoliittisten edellytysten epäselvyys heikentää vakuutuksen houkuttelevuutta merkittävästi: kun etuuden saamisen mahdollisuutta ei voi ennustaa, tulee vakuutuksesta epäluotettava eikä siihen haluta sitoutua.

MYRY katsoo, että yhdistelmävakuutuksen onnistuminen riippuu pitkälti työvoimapoliittisten edellytysten ja ehtojen selkeyttämisestä, ja tätä myös yrittäjäkenttä aivan ehdottomasti odottaa, ja vielä erityisen painokkaasti luovilla aloilla.

7. Työttömyyskassan jäsenyys ja jäsenmaksu

Selvityksessä ehdotetaan, että kukin työttömyyskassa voisi itse päättää, tarjoaako se jäsenilleen yhdistelmävakuutuksen. Päätöksen tekee työttömyyskassan kassan kokous. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan saaminen edellyttäisi jäsenyyttä työttömyyskassassa ja jäsenmaksun maksamista.

Yhdistelmävakuutettujen jäsenmaksuissa voisi olla työttömyyskassojen välisiä eroja, sillä jäsenmaksu perustuu kunkin työttömyyskassan arvioon jäsenmaksulla rahoitettavasta yhdistelmävakuutuksen etuusmenosta ja yhdistelmävakuutuksen toimeenpanosta syntyvistä kustannuksista.

Kommenttinne työttömyyskassan jäsenyydestä ja jäsenmaksusta?

Ehdotettu ratkaisu, jossa kassat voivat itse päättää vakuutuksen tarjoamisesta ja yksilöt sen ottamisesta, on nykyajattelun mukaan selkeää ja perusteltua.

Sinällään kuitenkin jos mentäisiin aidosti yhdenmukaisempaan ja universaalimpaan järjestelmään yhden työssäoloehdon ja ansiotuloihin perustuvan mallin kanssa, voisi jokainen kassa helpommin olla myös ns. hybridikassa, eikä todellista tarvetta erotteluun olisi, ellei sitten palveluiden näkökulmasta.

8. Erityisesti Työllisyysrahastolle

Ehdotuksen mukaan yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan ansio-osan rahoitus seuraisi ansiopäivärahan palkansaajan ansio-osan ja yrittäjän ansio-osan rahoitussäännöksiä.

Kommenttinne ehdotuksen vaikutuksista Työllisyysrahastoon ja sen toimintaan?

MYRY ehdottaa, että Työllisyysrahaston rahoitusvastuun tulisi laajentua koskemaan myös yrittäjien ansiotuloihin perustuvaa ansio-osaa, ja yrittäjien tulisi osallistua työttömyysvakuutusmaksujen maksamiseen samalla prosentilla, kuin palkansaajat.

Ehdotamme, että asiasta laaditaan rahoituslaskelmat, jotta voidaan arvioida:

- kuinka paljon yrittäjien työttömyysvakuutusmaksut voisivat keventää kassojen jäsenmaksuja
- millainen Työllisyysrahaston osuus olisi oikeudenmukainen ja taloudellisesti kestävä
- kustannusneutraalin ja mahdollisimman universaalin mallin mahdollista toteutumista rahoitusvastuun jakautuessa merkittävästi laajemmalle pohjalle.

9. Erityisesti työttömyyskassoille ja Kelalle

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan toimeenpanovaikutuksista ja toimeenpanossa huomioitavista seikoista, etuuden rahoitusta koskevat ehdotukset mukaan lukien.

ei kommentteja.

10. Yhdistelmävakuutuksen mallin vaikutusarvioita koskevat arviot

Tässä kohdassa on mahdollista esittää huomioita malliehdotuksen vaikutuksia koskevista arvioista.

MYRY pitää erittäin hyvänä, että yhdistelmävakuutusmallista on tehty muistiossa alustavia vaikutusarvioita, mutta niiden perusteella ei ole mahdollista arvioida järjestelmän kestävyyttä tai houkuttelevuutta riittävän tarkasti.

Keskeinen puute on se, että vaikutusarvioissa ei ole tarkasteltu vaihtoehtoisia rahoitusmalleja, kuten mahdollisuutta laajentaa työttömyysvakuutusmaksu kaikkiin ansiotuloihin, yrittäjät mukaan lukien. Tällainen laajennus voisi tehdä mallista kustannusneutraalin, keventää kassan jäsenmaksuja ja vähentää valtion osuutta rahoituksessa.

Toinen puute on työvoimapoliittisten ehtojen vaikutusten arvioimattomuus. Jos etuuden saaminen edelleen edellyttää yritystoiminnan päättämistä tai rajanvedot ovat epäselviä, tämä merkittävästi rajoittaa vakuutuksen vaikuttavuutta ja halua ottaa vakuutus.

Lisäksi kysynnän herkkyyttä hinnalle ja eri tulotasoilla toimivien ryhmien osallistumishalukkuutta tulisi arvioida tarkemmin esimerkiksi simuloimalla eri jäsenmaksutasoja ja niiden vaikutusta kattavuuteen.

MYRY suosittelee vaikutusarvioiden jatkotyöstöä erityisesti rahoituspohjan, käyttäjäkysynnän ja työvoimapoliittisten ehtojen osalta ennen lopullista päätöksentekoa.

11. Yhdistelmävakuutusta koskeva kokonaisarviointi

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksesta kokonaisuutena? Onko ehdotettu malli selkeä ja ymmärrettävä mahdollisen työttömyyskassajäsenyyden kannalta? Vastaako ansiopäivärahan laskusääntöjen perusteella muodostuvan ansiopäivärahan määrä odotustanne turvan tasosta? Miten työvoimapolitiittinen arviointi mielestänne vaikuttaa siihen, ottaisivatko monimuotoisesti työllistyvät yhdistelmävakuutuksen? Miten hyvin ehdotettu yhdistelmävakuutuksen malli vastaa monimuotoisesti työllistyvien henkilöiden ansiosidonnaisen työttömyysturvan tarpeisiin?

Jos kommentoit ehdotusta jonkin järjestön tai vastaavan toimijan edustajana, miten hyvin katsot ehdotuksen soveltuvan edustamiesi tahojen työmarkkinatilanteeseen ja taloudellisen tuen tarpeeseen?

MYRY haluaa erikseen kiittää kattavasti tehdystä muistiosta, ja arvostaa sen eteen tehtyä merkittävää työtä, jonka perusteella halusimme myös itse tehdä asiasta kattavan ja monipuolisen lausunnon.

Yhdistelmävakuutus on tärkeä ja oikeansuuntaisesti muotoiltu uudistus, joka vastaa todelliseen tarpeeseen: työmarkkinat ovat monimuotoistuneet, ja yhä useampi yhdistää eri työn muotoja. MYRY katsoo, että yhdistelmävakuutus on perusajatuksestaan kannatettava ja ajankohtainen ratkaisu nykypäivän työelämän turvaamiseksi.

Onko malli selkeä ja ymmärrettävä?

Ehdotettu malli on rakenteellisesti looginen, mutta ei vielä riittävän selkeä eikä helposti omaksuttava varsinkaan yrittäjille tai yrittäjämäisesti toimiville, joiden ansiot määritellään YEL-työtulon ja arvioidun työpanoksen kautta. Tämä asettaa yrittäjät epäselvään asemaan verrattuna palkansaajiin ja voi heikentää vakuutuksen kiinnostavuutta.

Mallin ymmärrettävyyttä parantaisi olennaisesti siirtyminen euroistettuun, ansiotuloihin perustuvaan malliin, jossa kaikki tulot arvioitaisiin samalla periaatteella.

Vastaako ansiopäivärahan taso odotuksia?

Päivärahan määräytyminen työssäoloehdon tulojen pohjalta on sinänsä perusteltu ja vastaa odotuksia, jos tulot määritellään todellisten ansioiden mukaan. YEL-työtulon käyttö voi todennäköisesti johtaa epäselviin ja täysin todellisuutta vastaamattomiin tilanteisiin.

Miten työvoimapolitiittinen arviointi vaikuttaa vakuutuksen ottamiseen?

Työvoimapolitiittinen arviointi on merkittävimpiä mallin ongelmakohtia. Niin kauan kuin yrittäjän on lopetettava yritystoimintansa tai täytettävä epäselvät sivutoimisuuden kriteerit, moni ei voi luottaa

siihen, että etuuden saa, vaikka vakuutus olisi voimassa ja työssäoloehto täyttyy. Tämä heikentää mallin uskottavuutta ja vähentää halukkuutta liittyä kassaan.

Vastaako malli monimuotoisten työntekijöiden turvatarpeisiin?

Perusidealtaan kyllä hyvin. Yhdistelmävakuutus on erittäin tervetullut askel kohti järjestelmää, joka sopii myös niille, joiden tulot kertyvät eri lähteistä. Nyt ehdotettu malli ei kuitenkaan vielä täysin kohtaa monimuotoisesti työskentelevien todellisuutta, ellei rahoitus, tulolaskenta ja työvoimapolitiittiset ehdot muutu aidosti yhdenvertaisiksi. Näkemyksemme mukaan nyt ehdotettu malli voi olla vain korkeintaan välivaihe.

Soveltuvuus MYRYn jäsenistölle:

MYRYn jäsenistössä on paljon yksinyrittäjiä, itsensätyöllistäjiä, kevytyrittäjiä, alustatyön tekijöitä ja henkilöitä, joilla on sekä palkkatuloa että yritystoimintaa. Yhdistelmävakuutus soveltuu lähtökohtaisesti hyvin tälle kohderyhmälle, mutta sen toimivuus edellyttää korjauksia rahoitusmalliin, työvoimapolitiittisiin ehtoihin ja tulolaskennan oikeudenmukaisuuteen.

Yhteenveto:

Yhdistelmävakuutus on hyvä ja ajankohtainen ratkaisu, mutta sen onnistuminen edellyttää, että malli on aidosti ymmärrettävä, rahoituksellisesti tasapuolinen ja vastuullinen sekä nykypäivän muuttuneen työelämän sosiaaliturvan kannalta toimiva. MYRY kannattaa mallin jatkovalmistelua näiden periaatteiden pohjalta.

12. Mitä seikkoja mahdollisessa jatkovalmistelussa tulisi vielä ottaa huomioon?

Tässä kohdassa on mahdollista tehdä ehdotuksia mahdollisessa jatkovalmistelussa huomioitavista seikoista.

MYRY ehdottaa, että jatkovalmistelussa tulisi erityisesti:

1. Laatia tarkennetut vaikutusarviot ja vaihtoehtoiset rahoituslaskelmat.
2. Arvioida työvoimapolitiittisten ehtojen käytännön vaikutuksia.
3. Yhdenmukaistaa tulolaskenta euroistetuksi, jotta palkansaajia ja yrittäjiä kohdeltaisiin yhdenvertaisesti ja järjestelmä olisi ymmärrettävä myös vakuutetuille.
4. Seurata ja huomioida parhaillaan käynnissä olevan YEL-selvityksen tulokset: YEL-järjestelmän muutoksilla voi olla suoria vaikutuksia siihen, miten yrittäjien tulot määritellään ja vakuutetaan

yhdistelmävakuutuksessa. On tärkeää, että nämä valmistelut etenevät rinnakkain ja yhteensopivasti, eikä päällekkäisiä tai ristiriitaisia tai liian väliaikaisia ratkaisuja synny.

MYRY pitää hyvin tärkeänä, että yhdistelmävakuutuksen jatkovalmistelu tehdään vuorovaikutuksessa muiden työelämä- ja sosiaaliturvauudistusten kanssa.

Hanén Liisa
Mikro- ja yksinyrittäjät ry